

Ш.А. Сайдуллаев
ТДЮУ кафедра мудири,
юридик фанлар номзоди, доцент

ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИДАГИ БЎШЛИҚЛАРНИ АНИҚЛАШНИНГ МЕТОДОЛОГИК МУАММОЛАРИ

Аннотация: мақолада қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлаш ва бартараф этиш билан боғлиқ илмий-назарий масалалар таҳлил этилган. Шунингдек, унда қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлаш усуллари ва субъектлари доираси, улар томонидан амалга ошириладиган фаолият йўналишлари кўриб чиқилган. Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлашнинг методологик муаммоларига оид хулосалар ишлаб чиқилган.

Асосий сўзлар: қонун ҳужжатлари, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқлар, ҳуқуқ нормаси, норма ижодкорлиги, формал-юридик метод

Аннотация: в статье анализируются научно-теоретические вопросы выявления и устранения пробелов в законодательных актах. Рассмотрены методы и круг субъектов по выявлению пробелов в законодательных актах и направления их деятельности. Предложены выводы по методологическим проблемам выявления пробелов в законодательстве.

Ключевые слова: законодательные акты, пробелы в законодательных актах, норма права, нормотворчество, формально-юридический метод.

Annotation: the article analyzes the scientific and theoretical issues of identifying and eliminating gaps in acts of legislation. The methods and range of subjects to identify gaps in the legislation and the directions of their activities are reviewed. The conclusions on methodological problems of identifying gaps in the legislation are suggested..

Keywords: acts of legislation, gaps in acts of legislation, norms of law, norm-making, formal-legal method.

Ижтимоий воқелик тез суръатлар билан ривожланиб бораётган бугунги кунда қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларнинг келиб чиқиши объектив ҳолатдир. Бинобарин, бундай шароитда мавжуд муносабатлар янгича тус олади ҳамда янги муносабатлар вужудга келади. Улар эса, ўз навбатида ҳуқуқий тартибга солинишни талаб этади. Шу жиҳатдан олганда, норма ижодкори бўшлиқлар келиб чиқишининг олдини олиш учун ижтимоий муносабатларни доимий равишда кузатиб, зарур ҳолларда уларни тартибга солувчи қонунчиликни такомиллаштириб бориши лозим бўлади. Таъкидлаш жоизки, мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларни ҳуқуқий жиҳатдан таъминлаш бугунги кундаги долзарб масалалардан биридир. Зеро, ислохотлар самараси қонунлар ва ҳуқуқий нормаларнинг мукамаллиги, ўзаро мувофиқлиги ва нуқсонсиз ишлашига кўп жиҳатдан боғлиқ. Соҳадаги мазкур муаммоларни бартараф этиш мақсадида қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 8 августдаги “Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ–5505-сон Фармони қонунчилик тизимини такомиллаштиришда муҳим кадам бўлди [1].

Шу ўринда, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқни аниқлаш нима учун талаб этилади, деган савол туғилади. Бизнинг фикримизча, бунинг ўзига хос бир қатор объектив сабаблари мавжуд. Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқни бартараф этиш билан боғлиқ фаолият уни аниқлагандан кейин амалга ошириладиган жараён ҳисобланади. Аввало, бўшлиқ аниқлаб олинади, таҳлил қилинади ва шундан сўнггина уни бартараф этиш чоралари кўрилади.

Албатта, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқни аниқлаш, уни махсус қидиришни англатмайди. У амалиётда ваколатли шахс томонидан муайян масалани ҳал этиш вақтида келиб чиқади, яъни бунда ваколатли шахс ҳуқуқни қўллаш жараёнида тегишли қонунчилик ҳужжатларида ечимини топиши лозим бўлган масалалар тўлиқ кўрсатиб берилмаганлигига тўқнаш келади.

Ҳуқуқшунослик фани тарихи ва назариясини тадқиқ қилар эканмиз, бунда бўшлиқларнинг тушунчаси ва белгиларини ўрганиш доимо амалий характерга эга бўлган вазифалар, яъни бўшлиқларни аниқлаш методлари ва уларни тўлдириш усуллари ишлаб чиқиш зарурати билан боғлиқлигини кўрамыз. Ўз ўрнида, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлашнинг амалий аҳамияти, ўрганилаётган муаммонинг барча жиҳатлари тизимида ҳуқуқшунос олимлар ўртасида жиддий мунозара келтириб чиқармайдиган ягона масаласи эканлигини эътироф этиш жоиз [2].

Тегишли адабиётларнинг таҳлили, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлашнинг муайян методларидан фойдаланиш орқали қуйидагиларга эришиш мумкинлигини кўрсатади:

1) муайян норматив-ҳуқуқий ҳужжатда бўшлиқ мавжуд, деган нотўғри хулосага келиш ҳамда бунинг оқибатида уни асоссиз тўлдиришнинг олди олинади;

2) ҳуқуқни қўлловчи органлар томонидан бўшлиқларни тўлдириш имкониятининг мавжудлиги тўғрисидаги масала ҳал этилади;

3) ижтимоий муносабатлар ривожланишининг мавжуд даражаси билан боғлиқ ҳолда тегишли қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни бартараф этишнинг объектив зарурати бор ёки йўқлиги тўғрисидаги масала ҳал этилади;

4) муайян норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш мақсадида янги ҳуқуқий конструкцияларни ишлаб чиқиш билан боғлиқ вазифаларни режалаштиришда бўшлиқларни бартараф этиш заруратининг мавжудлигига оид масалалар кўриб чиқилади [3].

Шу ўринда ҳуқуқшунос олим В.В.Лазаревнинг юқоридаги масалалар юзасидан қуйидаги фикрлари эътиборга лойиқ эканлигини таъкидлаш жоиз. Хусусан, унинг фикрича, агар қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлаш билан уларни ҳуқуқни қўллаш жараёнида енгиб ўтиш ёки бартараф этиш масалалари аҳамиятига қараб таққосланадиган бўлса, бунда асосий эътибор айнан бўшлиқларни аниқлаш вазифасига қаратилиши лозим. Чунки, ушбу масаланинг ижобий ҳал этилиши, ўз навбатида, қонунийликка риоя этиш ҳамда ҳуқуқий тартибга солиш тизимини такомиллаштиришга қаратилган фаолиятни тўғри йўналишда боришини таъминлаш нуқтаи назаридан бирламчи аҳамият касб этади.

Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларнинг мавжуд ёки мавжуд эмаслиги тўғрисидаги масалаларни аниқлаш методларига келадиган бўлсак, бунда бўшлиқларни

тўлдиришда муайян механизмлардан фойдаланишнинг қанчалик тўғри бўлишига оид ҳолатлар юзасидан ҳуқуқшунос олимларнинг ёндашувлари турлича эканлигини кўрамыз. Бунда бўшлиқларни аниқлаш методлари энг аввало, норма ижодкорининг бўшлиқ ҳодисаси моҳияти ва ушбу ҳодисанинг турли хил шаклларига оид масалаларни қай даражада тушуниши ва ҳал этишига боғлиқ. Бизнинг фикримизча, айнан ушбу ҳолатлар бўшлиқларни аниқлаш методларини ҳуқуқшунослик методологияси категориал аппаратининг таркибий элементи сифатида тавсифлашга асос бўлади.

Айрим ҳуқуқшунос олимларнинг фикрича, бўшлиқларни амалдаги, қонуний жиҳатдан расмийлаштирилган ва ҳуқуқий доирага кирувчи соҳалардан (тегишли қонуннинг умумий қоидалари мазмунини назарда тутилган бўлсада, лекин унинг аниқ нормаси билан белгиланмаган ҳолатларда) излаш лозим. Бу борада Д.Б.Абушенконинг фикрича, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқ ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиниши лозим бўлган муносабатлар доирасининг амалда тегишли ҳуқуқ нормалари билан қамраб олинган муносабатлар мажмудан ҳажм жиҳатидан ошиб кетган ҳолатларда намоён бўлади [4].

Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлаш муаммоларини ҳал этиш борасида ҳуқуқшунос олим В.К. Забигаило ҳам ўзига хос ёндашувни илгари суради. Хусусан, унинг фикрича, бўшлиқлар ҳақида фақат амалдаги қонунчиликнинг мазмунини муайян ижтимоий муносабатлар тартибга солиниши лозимлиги кўриниб турган бўлсада, айрим сабабларга кўра қонуншунос томонидан уларнинг тартибга солинмаганлиги аён бўлган ҳолатларда сўз юритиш мумкин [5].

Юридик адабиётларда ҳуқуқдаги бўшлиқларни аниқлаш субъектлари доираси ҳамда ушбу жараённинг йўналишлари юзасидан ҳам турли хил ёндашувлар мавжуд. Фикримизча, бу борадаги баҳсли мунозараларнинг келиб чиқилиши олдини олиш мақсадида қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлаш жараёнини бир бирига узвий боғлиқ бўлган иккита босқичга, яъни бўшлиқларни кўрсатиш ва уларни ўрнатишга ажратиш мақсадга мувофиқдир [6]. Чунки, бўшлиқлар нафақат норма ижодкори, суд ёки бошқа ҳуқуқни қўлловчи орган, балки барча манфаатдор субъектлар, ҳуқуқшунос олимлар, амалиётчи мутахассислар ёхуд оддий фуқаролар томонидан ҳам аниқланиб кўрсатилиши мумкин. Бунда қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлаш ким томонидан амалга оширилиши муҳим аҳамият касб этмайдигандек бўлиб кўринсада (гарчи, бўшлиқларни бошқа субъектлар эмас, айнан норма ижодкори томонидан ўз вақтида аниқланиши ва тезликда бартараф этилиши мақсадга мувофиқ бўлсада), турли хил субъектлар томонидан бўшлиқларни аниқлаш фактининг юридик аҳамиятига қараб, уларни бир биридан жиддий фарқ қилишини айтиб ўтиш жоиз. Албатта, ҳуқуқшунос олимлар томонидан аниқланган бўшлиқлар юридик аҳамиятга эга бўлмайди, балки у илмий таҳлил объекти сифатида намоён бўлади, ҳуқуқ ижодкори томонидан бўшлиқларни аниқлаш эса муайян юридик оқибатларни келтириб чиқаради. Юқоридагилар билан бирга, қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш органларининг ваколатлар доираси ва функцияларидаги мавжуд фарқлардан келиб чиқиб, улар томонидан бўшлиқларни аниқлаш фактларининг юридик

аҳамиятида ҳам ўзига хос хусусиятлар борлигини қайд этиш жоиз. Ушбу ҳолатни эътиборга олмаслик, фикримизча, мазкур органлар ваколатлар доираси ва функцияларини тенглаштиришга олиб келади.

Демак, қонунчиликдаги бўшлиқларни кўрсатиш – бу жорий қонунчилик ва бошқа норматив ҳужжатларнинг тўлиқ эмаслиги тўғрисида мулоҳаза юритишнинг дастлабки босқичи бўлиб, у ҳар қандай субъект томонидан амалга оширилиши мумкин. Шу билан бирга, ушбу фаолият норма ижодкорига муайян қонунчилик ҳужжатида бўшлиқнинг мавжуд эканлиги тўғрисида хабар бериш сифатидагина баҳоланиши лозим. Шу ўринда, мазкур қоида истисносиз барча ҳуқуқ соҳалари ҳамда қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни енгиб ўтиш методларига нисбатан умумий аҳамиятга эга эканлигини қайд этиш жоиз.

Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқ мавжуд эканлигини аниқлаш борасидаги жараённинг муҳим шакли – бу уни ўрнатиш ҳисобланади. Бўшлиқларни ўрнатиш билан боғлиқ фаолият ижтимоий муносабатларни ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш ва тегишли ҳуқуқ нормаларини яратиш, ўзгартириш ва бекор қилишга ваколатли бўлган органлар томонидан амалга оширилади.

Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни кўрсатиш уларни ўрнатишдан фарқли равишда, қонунларда белгилаб қўйилган айрим ҳолатлардан ташқари, уни енгиб ўтишга нисбатан тегишли субъектлар учун ҳеч қандай ҳуқуқ ва мажбуриятлар келтириб чиқармайди. Норма ижодкори томонидан бўшлиқни ўрнатишнинг мантикий натижаси эса, мазкур бўшлиқни бартараф этиш билан боғлиқдир. Миллий қонунчилигимизда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилиш, уларга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳамда бекор қилиш ваколати берилган органлар доираси қатъий белгилаб қўйилган бўлиб, улар бевосита ўзлари томонидан аниқланган бўшлиқларни ўрнатиш орқали уларни бартараф этиш борасида муайян фаолиятни амалга оширадilar.

Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлашда ҳамда уларни бартараф этишда асосий ўринни ҳуқуқни қўлловчи органлар, хусусан, судларга бериш лозимлиги тўғрисидаги айрим олимларнинг қарашларини қисман тўғри эканлигини эътироф этиш билан бирга, муайян соҳада бўшлиқнинг мавжудлигини кўрсатиб ўтиш ҳам муҳим аҳамият касб этишини қайд этиш лозим. Чунки, норма ижодкори бўшлиқларни ўрнатиш жараёнида кўпроқ ундаги техник, лингвистик ёки номувофиқлик ҳолатларини бартараф этишга эътибор қаратади. Қонунчиликдаги бўшлиқлар ҳуқуқшунос олимлар, амалиётчи мутахассислар ва бошқа субъектлар томонидан кўрсатиб ўтилиши жараёнида нафақат юқоридаги ҳолатлар, балки ушбу ҳодисанинг келиб чиқиш сабаблари ва салбий оқибатлари, бартараф этишнинг муқобил шакллари, қўйилган натижалар каби бир қатор масалалар ҳам таҳлил этилади.

Ҳуқуқшунос олим В.В.Лазаревнинг фикрича, қонунчиликдаги бўшлиқларни аниқлаш жараёнида юқорида қайд этиб ўтилган субъектлар томонидан қуйидаги масалалар таҳлил этилиши лозим:

- а) амалдаги ҳуқуқ тизимининг мазмуни;
- б) у ёки бу ҳужжатнинг қабул қилинишига сабаб бўлган ёки қабул қилинишини талаб қилувчи моддий ижтимоий муносабатлар;
- в) муайян ҳужжатни қабул қилиш билан боғлиқ бўлган иродавий муносабатлар (масалан, қонун

ижодкорлиги ташаббуси субъектлари билан қонун ижодкори ўртасидаги муносабатлар);

г) давлат органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти;

д) ҳуқуқни қўллаш амалиёти;

е) ҳуқуқий онг.

Дарҳақиқат, юқорида кўрсатиб ўтилган ҳолатлар тўлиқ таҳлил этилсагина қонун ҳужжатларидаги бўшлиқнинг ҳақиқатда мавжудлиги ёки йўқлиги юзасидан аниқ жавоб олиш ва шу асосда уларни самарали енгиб ўтиш ёки бартараф этиш мумкин бўлади.

Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни ўрнатиш, ўз навбатида, тегишли норматив материални мукамал ўзлаштиришни талаб этади. Ҳуқуқ нормаларининг бошқа ижтимоий нормалардан фарқли жиҳатларидан бири, унинг формал (расман) аниқлиги ҳисобланади. Бинобарин, мантиқий кетма-кетлик, аниқлик ва асослантирилганлик ҳуқуқ тизимининг бутун мазмунига сингдирилган бўлади. Мантиқий асослантирилганлик, ўз навбатида, ҳар бир ҳуқуқий ҳужжатнинг қуйидаги талабларга жавоб беришини назарда тутати:

1) қонунчиликнинг умумий тамойиллари ва мақсадидан келиб чиқиши;

2) бошқа норматив ҳужжатларга зид келмаслиги;

3) ҳуқуқ нормаларининг тузилиш хусусиятларини эътиборга олинганлиги;

4) муайян ҳуқуқ институти, ҳуқуқ соҳаси ва бутун ҳуқуқ тизимининг бошқа нормалари билан функционал алоқадорликда бўлиши ва бошқалар.

Тегисли ҳуқуқ нормаларининг юқоридаги талабларга жавоб бермаслиги, ўз навбатида қонунчиликда муайян бўшлиқнинг мавжудлигидан далолат беради.

Миллий қонунчилигимизда шундай нормалар борки, улар ўзининг сукути билан муайян фактлар юзасидан масалаларни ечишнинг йўллари кўрсатиб беради.

Шу жиҳатдан олганда, бўшлиқларни ўрнатиш жараёнида биринчидан, “қонуннинг сукути” муайян ижтимоий муносабатларни қонуншунос томонидан тегишли норма билан тартибга солинмаганлиги, унинг тартибга солиш доирасидан ташқаридаги фактларни ҳал қилишга нисбатан салбий муносабатда эканлигини аниқлаш лозим [7]. Иккинчидан, агар шундай бўлса, амалиёт жараёнида аниқланган ҳолатларни тартибга солишни инкор қиладиган ижобий нормаларни ўрнатишга эҳтиёж бор ёки йўқлигига ишонч ҳосил қилиш керак бўлади. Ўз ўрнида, юқорида таъкидланган ҳар иккала натижага қарши хулоса бериш орқали эришиш мумкинлигини қайд этиш жоиз. Қарши хулоса бериш худди аналогия каби қонун талабларига том маънода формал-мантиқий хулоса беришга асосланмасдан, балки таҳлил қилинаётган норманинг мазмунига эътиборни қаратади. Шу билан бирга, аналогиядан фарқли ўлароқ, қарши хулоса бериш баҳоланаётган ҳолатларнинг ўхшашлигидан эмас, балки уларнинг бир-биридан фарқ қилишидан келиб чиқади.

Амалий жиҳатдан, у қуйидагича намоён бўлади, яъни тадқиқотчи ҳуқуқ нормасида назарда тутилган ва назарда тутилмаган ҳолатларни бир бирига қиёслайди, ҳар бирининг мазмунини аниқлайди ҳамда уларнинг ўхшашлиги ёки ўхшаш эмаслиги тўғрисида хулосага келади. Биринчи ҳолатда, у аналогия асосида тегишли ҳолатда бўшлиқ мавжудлиги тўғрисида, иккинчи ҳолатда эса, қарши хулоса бериш асосида масалани

салбий ҳал этиш ҳақида фикрга келади. Ушбу методни қўллаш механизмини қуйидаги мисолда кўриб чиқиш мумкин: Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг 100-моддасида меҳнат шартномасини иш берувчининг ташаббуси билан бекор қилиш асослари белгилаб қўйилган. Унинг биринчи бандига кўра ходимни технологиядаги, ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил этишдаги ўзгаришлар, ходимлар сони (штати) ёки иш хусусиятининг ўзгаришига олиб келган ишлар ҳажмининг қисқарганлиги ёхуд корхонанинг тугатилганлиги муносабати билан маъмуриятнинг ташаббуси билан ишдан бўшатиш мумкин [8]. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, ушбу нормада корхонанинг қайта ташкил этилиши ёки бошқа қорхона билан қўшилиши натижасида ходимларни ишдан бўшатиш масаласи қонуншунос эътиборидан четда қолган. Ўз навбатида, корхонанинг қайта ташкил этилиши ёки бошқа қорхона билан қўшилиши штатлар сонининг қисқаришига олиб келмаса бундай ҳолатни унинг тугатилиши, деб ҳисоблаб бўлмайди. Ўз-ўзидан қорхона маъмурияти бундай ҳолатларда юқорида кўзда тутилган норма билан ходимни ишдан бўшатишга ҳақли эмас. Ушбу ўринда, қонуншунос ўзининг сукути билан қорхоналарнинг қайта ташкил этилиши ёки қўшилишини ишдан бўшатиш учун юридик аҳамиятга эга бўлмаган факт, деб ҳисоблаб, бу борада бўшлиқнинг мавжудлигини инкор этган.

Қарши хулоса бериш усулини қўллаш ҳуқуқни қўлловчини бевосита бўшлиқ мавжудлиги фактига тўқнаш келтиради. Масалан, амалиётга мурожаат қиладиган бўлсак, “Суд ўзининг ноқонуний қарорини юқори турувчи суднинг иштироки-таъсирисиз бекор қилиши мумкинми?” ёки “Ҳоким ўзининг чиқарган қарорини қонунга зид эканлигини аниқлагандан сўнг ўзи бекор қилиш ваколатига эгами?” – деган бир қатор саволлар келиб чиқиши мумкин. Бундай ҳолатларда бўшлиқни аниқлаш ва тўлдириш учун қарши хулоса бериш усули муҳим аҳамият касб этади.

Қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлашнинг методологик муаммоларини таҳлил қилиш асосида қуйидаги хулосаларга келиш мумкин:

биринчидан, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқлар ҳодисасининг мазмун ва моҳияти ҳамда унинг келиб чиқиш сабабларини тадқиқ этишда нафақат ҳуқуқшунослик, балки бошқа ижтимоий фанларнинг методларидан ҳам фойдаланиш мақсадга мувофиқ;

иккинчидан, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлаш жараёнида бир бирига узвий боғлиқ бўлган иккита босқичга, яъни бўшлиқларни кўрсатиш ва уларни ўрнатишга ажратиш лозим. Чунки, бўшлиқлар нафақат ҳуқуқ ижодкори, суд ёки бошқа ҳуқуқни қўлловчи орган, балки барча манфаатдор субъектлар, ҳуқуқшунос олимлар, амалиётчи мутахассислар ёхуд оддий фуқаролар томонидан ҳам аниқланиб кўрсатилиши мумкин;

учинчидан, қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни аниқлашда асосан формал-юридик ва конкрет-социологик методларидан фойдаланилади. Формал-юридик метод амалдаги ҳуқуқ тизимининг мазмунини ишлаб чиқиш ва таҳлил этиш билан боғлиқ махсус воситалар йиғиндисини англатади. Формал-юридик метод асосида ҳуқуқдаги бўшлиқни аниқлаш учун грамматик, мантиқий, тизимли ва тарихий-сиёсий шарҳлаш усулларини биргаликда қўллаш мақсадга мувофиқдир;

тўртинчидан, янги норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилиш заруратини белгилловчи иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, мафкуравий ва бошқа асосларни аниқлашга конкрет-социологик метод тушунчаси билан қамраб олинadиган усул ва воситаларнинг йиғиндисидан фойдаланиш орқали эришиш мумкин. Ўз навбатида, мазкур усуллар доирасига кузатиш; статистик маълумотларни таҳлил этиш; ижтимоий фикрни аниқлаш; эксперимент ўтказишлар киради.

Адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 8 августдаги “Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5505-сон Фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.08.2018 й., 06/18/5505/1639-сон.
2. Лазарев В.В. О видах пробелов в праве // Правоведение. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1969, № 6. – С.30; Скаун О.Ф. Теория государства и права. – Харьков: Эспада, 2007. – 839 с.; Петров А. А., Тихонравов Е. Ю. Пробелы и коллизии в праве. – Москва: Проспект, 2017. – 80 с. Нажимов М.К. Норма ижодкорлиги. – Тошкент: ТДЮУ, 2018. –181 б.
3. Лихачев В.Н. Установление пробелов в современном международном праве. - Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1989. – С.7; Спектор Е.И. Пробелы в законодательстве и пути их преодоления. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2003. – 21 с.; Уранский Ф.Р. Пробелы в праве и способы их восполнения в правоприменительной деятельности. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2005. – 22 с.
4. Абушенко Д.Б. Судебное усмотрение в гражданском и арбитражном процессе. - М.: Норма, 2002. – С.110.
5. Забигаило В.К. Проблема “пробелов в праве”. К критике буржуазной теории. - Киев: Наукова думка, 1974. – 135 с.
6. Нажимов М.К. Норма ижодкорлиги. Дарслик. – Тошкент: ТДЮУ, 2018. – Б.94.
7. Германов А. В. Молчание законодателя и пробел в гражданском процессуальном праве // Право: современные тенденции: материалы II Междунар. науч. конф. – Уфа, 2014. – С. 92.
8. Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1996 й., 1-сонга илова; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 03/19/536/3114-сон, 24.05.2019 й., 03/19/542/3177-сон.

А.Эранов,

Ўзбекистон Республикаси Президенти
ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси
тингловчиси,

МАЪМУРИЙ ИШЛАРНИ КЎРИБ ЧИҚИЛИШНИНГ СУДГАЧА БЎЛГАН ТАРТИБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАЪМУРИЙ АДЛИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ЙЎНАЛИШИ СИФАТИДА

Аннотация: Мазкур мақолада маъмурий ишларни кўришнинг судгача бўлган тартибини қўллашнинг ижобий ва салбий жиҳатлари, унинг аҳамияти ва маъмурий ишлар бўйича адолатли қарор чиқариш масалалари таҳлил этилган, тегишли таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: адолат, қонун, судгача кўриб чиқиш тартиби, қарор, маъмурий ишлар.

Аннотация: В данной статье проанализированы положительные и отрицательные стороны применения порядка досудебного рассмотрения административного дела, его значение и вопросы принятия справедливого решения по административному делу, разработаны предложения и рекомендации.

Ключевые слова: справедливость, закон, порядок досудебного рассмотрения, решение, административные дела.

Annotation: This article analyzes the positive and negative aspects of the application of the order of pre-trial consideration of the administrative case, its importance and issues of a fair decision on the administrative case, developed proposals and recommendations.

Key words: justice, law, pre-trial procedure, decision, administrative cases.

Мамлакатни иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан тараққий этиши кўп жиҳатдан давлат томонидан ўрнатилган адолатли қонунлар ҳамда жамиятдаги юксак қонунийлик даражаси билан боғлиқ. Юртимизда амалда олиб бориладиган жадал слоҳотлар даврида иқтисодиётни ривожлантириш ва бунинг учун зарур бўлиб ҳисобланган инвестицияларнинг жалб этилиши ҳам қонунлар билан белгиланган ҳуқуқларни самарали тарзда амалга оширилиши ва ҳимоя қилиниши кафолатланганлиги билан чамбарчас боғлиқ. Яъни, қонунлар билан қулай шарт-шароит яратилганлиги, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар талаблари сўзсиз ижро этилиши ҳамда агарда маъмурий органлар ўз ваколатларини суиистеъмол қилган тақдирда қисқа муддатларда ҳолисона текширув орқали ҳуқуқлар ҳимояси кафолатланганлиги каби факторлар мамлакатни инвестицион жозибаторлигидаги асосий критериялардан бири бўлиб ҳисобланади. Хусусан, 2012 йилда Германия-Чехия савдо-саноат палатаси томонидан ўтказилган сўровнома натижасида ҳуқуқий барқарорлик инвесторлар учун инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш учун жой танлашдаги энг асосий фактор эканлиги аниқланган. Жумладан, Чехия давлатининг маҳаллий ҳуқуқ тизимининг барқарорлигига ишончининг йўқолиши натижасида мамлакат инвестициявий жозибаторлиги марказий ва шарқий Европанинг бошқа давлатларига нисбатан сезиларли даражада пасайган [1].